

ÖZGÜRLÜK NEDİR, ÖZGÜR İRADE NEDİR

Özgürlük, genel olarak, herhangi bir dış kuvvetin etkisi altında olmadan-herhangibir bağımlılık ilişkisi içinde olmadan-davranabilmek-hareket edebilmek-anlamına geliyor. Ama, mutlak anlamda bir bağımsızlık da değil burada sözkonusu olan. Bağımlılık içinde bir bağımsızlık. Özgür irade ise, başkalarının iradesine tabi olmadan, ne yapacağına kendi nefsinle-kendini olarak karar verebilmek. Özgür davranış da, özgür iradeyle alınan kararların hayata geçirilebilmesi, belirli bir amaca yönelik olarak özgürce hareket edebilmek oluyor.

Burada altı çizilmesi gereken iki nokta var. Birincisi; “herhangibir dış kuvvetin-iradenin- etkisi altında olmamak-herhangibir bağımlılık ilişkisi içinde olmamak”. İkincisi de, “kendi nefsinle-kendini olarak karar verebilmek”. Önce birinciden başlayalım ve “herhangibir dış kuvvetin etkisi altında olmamak-bir dış iradeye bağımlı olmamak” ne anlamına geliyor bunu görelim. Sonra da, “bağımsız olmakla” “kendini olarak varolup karar verebilmek” arasındaki ilişkiyi ele alacağız.

Doğada, “herhangibir dış kuvvete bağlı olmadan”, bağımlılık ilişkisi içinde bağımsızca-özgürce yapılan hareketler ikiye ayrılırlar.

Birincisi; hiçbir dış kuvvetin etkisi altında olmadan yapılan atalet hareketleridir. Burada atalet hareketinden kasıt, sadece Galile'nin “düzgün doğrusal hareketi” değildir tabii!¹ Belirli bir kuantum seviyesinde bulunan bir elektron da pekala kuvvetten arınmış bir ortamda atalet hareketi yapmaktadır.² Bütün sistemler, evrensel varoluşun-hareketin- bütün biçimleri, daima, en genel hatlarıyla iki varoluş haline sahip olurlar: Belirli bir denge durumu içinde izafi varoluşu temsil eden atalet hareketi, ve bir durumdan bir başka duruma geçerken gerçekleşen ivmeli hareket. Bunun dışında başka birşey yoktur! Hareket denince bu, ya belirli bir denge durumu içinde-kuvvetten arınmış bir ortamda gerçekleşen bir atalet hareketidir, ya da iki durum (state-zustand) arasındaki gidiş gelişler-iniş-çıkışlar esnasında gerçekleşen ivmeli bir hareket. Bir dış kuvvete ($K=ma$) tabi olarak gerçekleşen mekanik anlamdaki ivmeli hareketi daha sonra göreceğiz. Şimdilik bunu bir yana bırakıyoruz.

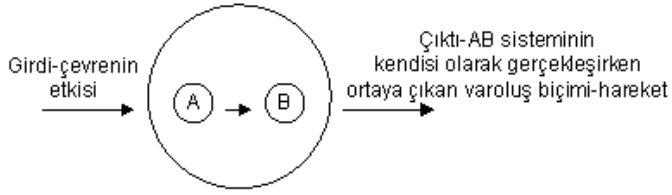
Bir dış kuvvete tabi olmadan özgürce gerçekleşen ikinci tür hareketler ise, bir sistemin çevreden gelen etkileri (madde-enerji-informasyon şeklinde) değerlendirip-işleyerek (sahip olduğu bilgiyle), kendi nefsiyle çevreye karşı bir reaksiyon şeklinde (kendisi olarak) gerçekleşirken onun varoluş biçimi olarak ortaya çıkan hareketlerdir (Şek.a). Bu tür hareketler daima, iki durum arasında, birinden diğerine geçiş süreci boyunca meydana gelirler. Öyle ki, kendini olarak gerçekleşmeyle, özgür iradenle hareket etmek aslında bir ve aynı şeydir. Yani, kendini olarak gerçekleşirken bu işi özgürce yapmış olursun. Yoksa, kendi nefsiyle önceden mutlak bir gerçeklik olarak varolan varlıkların-nesnelerin daha sonra ortaya çıkan hareketleri değildir bunlar!

Burada bütün mesele, dışardan gelen madde-enerji-informasyon sistemin içindeki bilgiyle değerlendirilip-işlenirken, bu süreç içinde, sistemin, kendisi olarak, belirli bir varoluş biçimiyle-bir hareket şeklinde ortaya çıkmasına-gerçekleşmesine-yeniden yaratılışına-dayanıyor. Yani, dış kuvvetin iradesine-etkisine tabi olarak sürüklenmiyorsun da (aşağıdaki Şek.b), bu etkiyi işleyerek, ona karşı bir reaksiyonla birlikte kendini olarak (bir denge unsuru olarak) gerçekleştirmiş-yeniden yaratılmış oluyorsun.

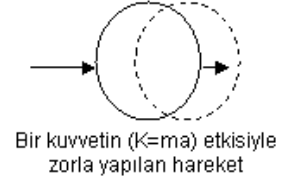
Buradaki, “kendini olarak gerçekleşerek özgürce hareket etmenin” bilinçle, bilinçli olmakla falan alakası yoktur! Hayvanlarda olduğu gibi, bilinç dışı (bilişsel anlamda) bir benliğe sahip olarak meydana gelen hareketler de özgürce gerçekleşmektedir. Örneğin, doğada serbest

¹ Doğada bu türden bir hareket yoktur aslında! Sadece, kısa mesafeli mekanik hareketler için böyle birşey sözkonusu olabilir. Ama, günlük hayatımızda işimize yaradığı için hala kullanırız bu tanımı!..

² Bu konuyu Üçüncü Çalışma'da ayrıntılı olarak inceledik. [3]

Bu durumda AB sisteminin dışardan gelen etkiyi değerlendirerek bir hareket yaratma-bunu yaparken de kendisi olarak gerçekleşme şansı yoktur. AB, dış kuvvetin (K) etkisiyle zora bağlı olarak hareket eder-mekanik olarak yer değiştirir-

olarak yaşayan bir hayvan özgürdür, özgürce hareket etmektedir; ama, hayvanat bahçesinde bir kafeste yaşayan hayvan özgür değildir! Niye? Çünkü o demir kafes onun özgür iradesini engelleyen bir dış kuvveti temsil etmektedir de ondan. Hayvan için demir kafes, onun doğal ortamında “çevreden gelen madde-enerji-informasyonu” temsil etmiyor. Doğal denge içinde hayvan, çevreden gelen etkileri sahip olduğu bilgilerle işleyerek özgürce hareket edebilir. Onun varoluş koşuludur bu zaten.

“İrade”, çevreden gelen informasyonları sahip olduğun bilgilerle değerlendirerek-işleyerek çevreye karşı bir reaksiyon oluşturabilme yeteneğidir. Aslında bu, bir yerde, varolabilme yeteneği-kabiliyeti anlamına geliyor. Çünkü, bu işi yaparken-yapabiliyorsan kendin olarak da gerçekleşerek varolabiliyorsun; bu şekilde, çevreyle kurulan etki-tepki dengesi içinde varlığını sürdürebiliyorsun. Bir atomdan, tek bir hücreye, çok hücreli bir organizmadan, astronomik sistemlere kadar bütün sistemlerin “varoluş” hikayeleri bundan ibarettir...

Birinci tür özgürlük, tıpkı o, belirli bir kuantum seviyesinde bulunan elektronunki gibi, farkında olmadan sahip olduğumuz potansiyel varlığımıza ilişkin varoluş halidir. Yani, kendimizden bile bağımsız olarak sahip olduğumuz özgürlüktür! Çünkü bu durumda (atalet halinde), çevreyle etkileşimde-ilişkilerde bir denge³ sözkonusu olduğundan, çevreye karşı reaksiyon olarak ortaya çıkan bir benlikten-“kendimizden” de-self- bahsedilemez.⁴

Belirli bir kuantum seviyesinde bulunan bir hidrojen atomunu düşününüz. Bu durum, elektronla proton arasındaki bir denge halini ifade etmektedir. Bu durumda, elektron ve proton birbirlerini potansiyel-virtüel-kuvvetlerle (fotonlarla) eşit olarak etkilediklerinden, sonuç olarak her ikisi de, birbirlerine karşı potansiyel bir bağımlılık ilişkisi içinde, birbirlerinden bağımsız olarak özgürce hareket etmektedirler. Bu durumda, çevreyle etkileşme-madde-enerji-informasyon alış veriş- olmadığı için, dışardan gelen etkiye karşı bir tepkiden-reaksiyondan da bahsedilemez (bu anlama gelen bir benlik-self-de oluşmaz). Bu yüzden de zaten, atalet halinin gerçekliği izafi potansiyel bir gerçekliktir. Bunu, “zıtların birliği” olarak da ifade etmiştik...

Burada altı çizilmesi gereken nokta, bu durumdaki bir elektronun, bizim düşündüğümüz anlamda, uzay zaman içinde objektif gerçeklik olarak varolan bir elektron olmadığıdır!. O sadece, belirli bir konfigürasyon uzayına yayılmış “potansiyel bir gerçekliktir”! Bu nedenle, artık onun özgür iradesinden bahsetmek de mümkün değildir. Çünkü bir nefsi-self-yoktur. Olmayan bir nefsin (objektif gerçekliğin) özgür iradesinden de bahsedilemez! Yani, “özgür” bir elektron, özgür iradeden yoksun bir elektrondur! Ne zaman, nerede, hangi noktada olacağı bilinmeyen-belli olmayan (bunu onun kendinin de bilmediği, bu konuda bir iradesinin

³ Bu “denge” tabii izafi bir dengedir! Bu konuyu daha önce ele aldığımız için burada her seferinde aynı şeyi tekrarlamıyoruz! Bu evrende yer alan bütün gerçek sistemler açık sistemlerdir. Bu nedenle, mutlak denge-atalet hali-diye birşeyden bahsedilemez. Herşey, izafi bir birlik zemininde dış dünyayla etkileşmeye bağlı olarak gerçekleşen bir mücadeleden ibarettir.

⁴ İnsan sözkonusu olunca, bu hal, derin uyku ve koma halidir. Bu durumda bir benlik-self- oluşmaz. Bu konuyu da daha önce ele aldık [2,5].

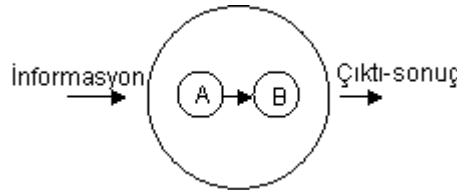
oluşmadığı), belirli bir andaki enerjisi, momentumu belirsiz olan- potansiyel bir varlığın ne kadar özgür bir iradeye sahip olduğu söylenilebilir ki; ama bu süreç içinde o tam olarak özgürdür, bağımsızdır, bundan hiç şüphe yok! İşte size varoluşun iki biçimi ve iki özgürlük anlayışı.

Öte yandan, bir elektron, dışardan gelen bir fotonun-informasyonun- etkisiyle objektif bir gerçeklik haline dönüşerek bir durumdan bir başka duruma geçerken de gene özgürce hareket etmektedir; ama bu durumda onun özgürlüğü artık dışardan gelen informasyonun değerlendirilmesi sonucunda oluşan özgür iradesine bağlı bir özgürlüktür. Çünkü artık ortada etkileşme süreci içinde yaratılan objektif bir gerçeklik olarak bir elektron vardır.

Bu iki durumu, özgürlük ve bağımsızlığın bu iki biçimini birbirinden ayırmak gerekiyor. Aslında her iki durumda da mutlak bağımsızlık diye birşey yoktur. Söz konusu bağımsızlık bağımlılık ilişkisi içindeki bir bağımsızlıktır. Ama, Atalet halinin potansiyel gerçekliği içinde benlik-nefs oluşmadığı için, bu durumda bağımlılığın da bir anlamı kalmaz; çünkü ancak objektif gerçeklik olarak varolan bir şeyin bağımlılığından bahsedilebilir. Bu durumda aslında bağımsızlığın da pek fazla bir anlam ifade ettiğini söyleyemeyiz. Çünkü bu durumdaki bağımsızlık artık sadece dış dünyadan değil, kendinden de bağımsız olmaktır! Hani o, “dağ nerde, yandı bitti kül oldu” hikayesi varya aynen öyle! Bu nedenle, mutlak anlamda tam bağımsızlık diye birşey yoktur.

Objektif gerçeklik alanına girdiğimiz zaman ise, atalet halinin potansiyel gerçekliğine ilişkin olarak kullandığımız “özgürlük” kavramının yerini artık, bağımlılık ilişkisi içinde özgürce-özgür iradeyle varolmak-davranmak kavramı alıyor. Konuyu biraz daha açalım:

“Belirli bir amaca yönelik olarak davranmak” diyoruz, ne demektir bu? Bilinç dışı-bilinçli ayırımını bir yana bırakarak, olayı informasyon işleme süreci açısından genel olarak ele almaya çalışalım:

AB sistemine “dışardan”-çevreden bir informasyon (İ) geliyor. Sistemin dominant-girdi unsuru (A) sistemin içindeki bilgiyi kullanarak hemen bir reaksiyon-modeli hazırlar, motor sistem olarak B de bunu hayata geçirerek “davranış” adını verdiğimiz çıktıyı oluşturur. Bütün o, bilinçli ve bilinç dışı davranışların işleyiş mekanizmalarının özü-esası budur. Bir elektron da bu şekilde davranır, tek bir hücre de, bir hayvan da. Şimdi soru şu oluyor: AB sistemi (bir insan, ya da bir elektron) bu durumda özgür iradesiyle mi hareket etmektedir?

Yukardaki mekanizmayı-işleyişi gözönünde tutarak soruya cevap arayalım: AB sisteminin çıktısı, informasyonun AB’ye girişiyle birlikte başlayan sürecin sonucudur. Bu nedenle, AB’nin “karar vermesi” ve bu karar doğrultusunda bir davranış içine girmesi tamamen dışardan gelen informasyonla (İ) ilgilidir. Burada “amaç” (objektif olarak), İ’nin değerlendirilip-işlenmesi sonucunda ortaya çıkan hedefe ulaşmak oluyor. “Karar”, bu işin nasıl yapılacağına dair davranış modelinin geliştirilmesi, “davranış” da, alınan bu kararın motor sistem aracılığıyla uygulanmasıdır.

Şimdi tekrar başa dönerek soruyoruz, objektif gerçeklik olarak varolma sınırları içinde “özgür irade” nedir, “özgürce davranmak” nedir? Ya da, var mıdır böyle birşey?

Yukardaki şekilde İ'ye kaynak teşkil eden nesne ile AB sistemi, etkileşme öncesinde, birbirleri için potansiyel gerçeklik durumundadırlar. Bu nedenle İ, yani bilgi, ancak sözkonusu nesne ile AB sistemi arasında bir etkileşme başladığı an AB için objektif bir gerçeklik haline gelir. Ve bu andan itibaren başlayan süreç de, artık tamamen İ-AB sistemine ilişkin bir süreçtir. Yani, bu andan itibaren, AB sisteminin karar vermesi ve bu kararı uygulayarak bir davranış haline getirmesi, artık sadece AB ye ait bir özellik-yetenek-olmaz; bu, İ-AB sistemine ait bir özellik-yetenek olarak ortaya çıkar.

Bu durumda, karar veren ve uygulayan kimdir?

Bir örnek: Diyelim ki, bir döner büfesinde dönercilik yapıyoruz ve bir müşteri geldi, "iki döner" istedi⁵. "Sadece salatalı olsun, sos-acı falan istemiyorum" dedi! Şimdi bu durumda, müşteri-satıcı mekanizması nasıl işliyor onu görelim:

Müşteri gelmeden önce müşteri ve satıcı birbirleri için potansiyel gerçeklik durumundadırlar. Müşteri gelipte "merhaba" dediği an ilişki başlıyor; yani o ilk merhaba'yla birlikte bunlar birbirlerini (birbirlerine göre) objektif gerçeklik haline dönüştürmüş oluyorlar! Dönere ilişkin bilgi ise "ilk durumdan" itibaren sistemi harekete geçiren "girdi" rolünü oynamaktadır. Bunun ardından, önce hemen satıcının kafasında- onun "özgür iradesiyle"- bir davranış modeli oluşur (nasıl bir döner yapacağına ilişkin nöronal bir ağ oluşup aktif hale gelir), sonra da bu nöronal model, gene satıcının "özgür iradesine" bağlı olarak onun motor sistemine verilir ve davranış haline getirilir, satıcı döneri yapmaya başlar. Ortaya çıkan sonuç, satıcının "özgür iradesiyle" yaratılmasına katkıda bulunduğu bir sentezdir. O halde tekrar soralım: "Özgür irade" nedir?

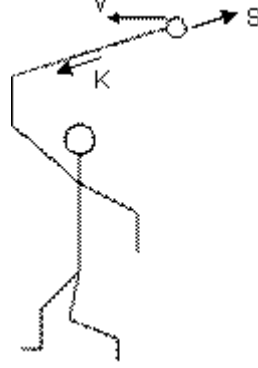
"Özgür irade", ne yapacağına kendinin karar verebilmesi, varlığı kendinden menkul-metafizik bireylerin-nesnelerin, kendinde şey varlıkların hiçbir etkene bağlı olmaksızın kendiliklerinden-mutlak bir şekilde karar verebilme yeteneği değildir! Böyle birşey yoktur! Özgür irade, daima, belirli bir SİSTEMİN İÇİNDE OLUŞAN SİSTEM İRADESİDİR-özgür davranışta, gene daima bir SİSTEM DAVRANIŞIDIR. İrade demek, kendi isteğinle karar verebilmek demektir. Ama daha işin başında, o "kendin"- "kendi isteğin" dediğin şey bile ancak dışardan gelen etkilere karşı bir reaksiyon olarak oluşuyor. Yani öyle "kendin" (self) diye, ne yapacağına kendisi karar veren mutlak bir gerçeklik-varlığı kendinden menkul bir benlik- sözkonusu değildir. Bu yüzden de özgür irade demek, kendinde şey olarak "tam bağımsız" bir şekilde karar verebilmek demek değildir! Baskı altında olmadan, herhangi bir dış kuvvete tabi olmadan karar verebilmek demektir. Burada altı çizilmesi gereken nokta, "kendi isteğimiz" denilen iradenin kendinde şey olarak varolan bir benlikten kaynaklanmadığıdır. Benliğimiz, çevreyle ilişki içinde oluşuyor. İsteklerimiz de, özgürce gerçekleşen bir "bağımlılık" ilişkisi içinde "bağımsız" bir şekilde ortaya çıkıyor..

Bir örnek verelim: Su içmek istiyoruz! Bu nedir şimdi? "Benim"-kendinde şey anlamında-"özgür iradem"midir burada su içme isteğini belirleyen? Hayır! Öyle "ben" diye metafizik bir varlık falan yok ki benim içimde! İzafe bir gerçeklik olarak "benimle" (benim organizmamla) su-çevre- arasındaki ilişkidir işin altında yatan. Organizma-çevre ilişkisinde organizmanın su dengesi bozulduğu an bu durum Hipotalamusa bildirilir ve organizmanın "Homeodinamik" sistemi çalışmaya başlar, bu işleyişin sonucu da çalışma belleğinde "su içme isteği" şeklinde kendini ifade eder, olay budur. Yani, su içme isteği, kapalı bir sistem olarak "benim organizmamla" ilişkin, mutlak anlamda bir özgürlük ifadesi değildir. Organizma-çevre sistemine ait bir durumdur.

Davranışlarımız, bir sistem zorunluluğu olarak yapmamız gereken şeylerin özgür irademizle yapılmasının sonucudur. Buradaki "benlik" gibi, onun varoluş biçimi olan "davranışlarımız" da izafi oluşumlardır. Kendinde şey olarak varolan bir bireye değil, çevreyle ilişkisi içinde izafi olarak her an yeniden yaratılarak varolan gerçek bir bireye ait varoluş biçimleridir.

⁵ Benim bir döner büfem var, yani dönercilik yapıyorum!

Şimdi, bütün bu söylenenleri daha açık-anlaşılır hale getirebilmek için daha önce ele aldığımız bir örneğe-“ipe bağlı taş” örneğine dönüyoruz ve bunu, belirli bir kuantum seviyesinde bulunan bir elektronun hareketiyle karşılaştırmaya çalışıyoruz:

İpe bağlı olarak dönmekte olan taş örneğinde taş, ip aracılığıyla uyguladığımız kuvvetin (K) etkisi altında, bir v hızıyla zorunlu olarak hareket etmekte-dönmektedir. Aynen köleci sistemde bir kölenin hareketine benzer bu! Köle gibi (ya da, hayvanat bahçesindeki bir hayvan gibi), buradaki taşın da özgür iradesinden-özgürce davranışından falan bahsedilemez. Bir kuvvet vardır ortada ve taş da bu kuvvete tabi olarak hareket etmektedir. Taşın bu kuvvete (merkez-çekim kuvvetine) karşı uyguladığı atalet direnci (merkezkaç kuvveti) ise gerçek bir kuvvet değildir, “kuvvet olmayan bir kuvvet” (S) deniyor buna. Olay bu kadar basit. Bütün mekanik sistemlerde durum budur. Merkezi bir kuvvet vardır ortada ve bir de bu kuvvete bağlı olarak-onun iradesiyle- hareket etmekte olan bir köle-bir nesne! Ne bağımsızlıktan, ne de özgürlükten bahsedilebilir böyle bir ortamda!

Bu durumda, taşın belirli bir andaki konumunu (örneğin yerini ve hızını) bilirse (ki bunlar bilinebilir değerlerdir), hareket yasaları gereğince, onun daha sonraki durumuna-konumuna ilişkin bilgileri de önceden tam olarak söyleyebiliriz. Buna da “klasik determinizm” deniyor..

Daha ileri giderek buradaki mantığı bütün bir evrene de taşıyabiliriz! Çok basit! Evreni boş bir sahne, nesnelere de bu sahnede yer alan oyuncular olarak düşünürsünüz olur biter! Bu durumda, evrensel varoluş-oluşum süreci dediğimiz şey de, herbiri kendinde şey olarak varolan nesnelere arasındaki ilişkilere-etkileşimlere indirgenmiş olacaktır. Birbirlerini etkileyerek mekanik olarak yer değiştiren nesnelere, bu şekilde bir durumdan başka bir duruma geçmiş olurlar. Böylece, eğer belirli bir anda bütün bu nesnelere konumunu ve hareketini tesbit edebilen-belirleyebilen süper bir bilgisayara sahip olsaydık, bunun aracılığıyla, geleceği de önceden tam olarak bilmemiz mümkün olabilirdi. Böyle bir bilgisayarın ne zaman yapılacağı, ya da yapıp yapılamayacağı ayrı bir konudur, önemli olan, böyle bir şeyin prensip olarak mümkün olmasıdır. Evrenin her yanında aynı şekilde işleyen bir saati de-mutlak bir zaman ölçücü olarak- yukardaki tabloya dahil ederseniz, olay apaçık ortaya çıkar. Mutlak bir uzay-zaman, böyle bir uzay-zamanın içinde, belirli bir anda uzay-zaman koordinatlarıyla varolan mutlak gerçeklikler olarak varlıklar ve önceden belirlenmiş bir gelecek-kadercilik. İşte size bütün o idealist-materyalist dünya görüşlerinin evrene bakış açısı... Söylersiniz bana, böyle bir tablo karşısında materyalizmle idealizm arasında ne fark vardır! İkisi de esas olarak aynı varoluş zemininden yola çıkmıyor mu bunların: Boş bir uzay ve mutlak bir zaman değil midir ikisinde de çıkış noktası? İkisi de mutlak anlamda determinist-yani kaderci değil midir bunların?. Tek fark; birisi, yani idealizm, “mutlak gerçeklikler olarak varolan varlıkları yaratan bir idee vardır” diyor, diğeri, yani materyalizm ise, “hayır, onlar kendinde şeyler olarak zaten vardır, varoluş için bir idee’ye-yaratıcıya- ihtiyaçları yoktur” diyor. Beğen beğendiğini!.. Her ikisi de sınıflı toplum icadı dünya görüşleridir bunların..İnsanlığın içinde gelişip olgunlaştığı ideolojik yapılarıdır.

Ama artık o kurtçuk kelebek haline geldi, buna bağlı olarak da bütün o ideolojik yapılar yıkılıp yok oluyorlar!.

Belirli bir kuantum seviyesinde-potansiyel bir gerçeklik olarak yörünge hareketi yapmakta olan bir elektronun, hiçbir gerçek kuvvete tabi olmadan- potansiyel bir bağımlılık ilişkisi içinde- özgürce atalet hareketini yapmakta olduğunu söyledik. Bu durumda, elektronla proton arasındaki kuvvet (Coulomb kuvveti) potansiyel-virtüel- bir gerçekliktir; yani ortada, $K=ma$ ya göre ivmelendirici objektif-bu anlamda gerçek-bir kuvvet sözkonusu değildir. Eğer ipe bağlı taş örneğinde olduğu gibi elektron gerçek bir kuvvetin etkisi altında olsaydı, elektromagnetik teoriye göre etrafa sürekli enerji yayması gerekirdi ki, bu durumda da bir süre sonra zaten sistem çökerdi. Kısacası, belirli bir kuantum seviyesinde çekirdeğin etrafında dönmekte olan bir elektronla, kolumuzla uyguladığımız bir kuvvete tabi olarak düzgün dairesel-ivmeli bir hareket yapmakta olan bir taş aynı durumda değildir. Bu yüzden de, mekanik bir gerçeklik olan o taş için söyleyeceklerimizi artık bir elektron için söyleyemeyiz.[3] Taş, kolumuzla uyguladığımız kuvvete tabi-bağımlı-olarak hareket etmekte-dönmektedir; ama bir elektronu hareket ettiren-döndüren- böyle bir kuvvet sözkonusu değildir. Eğer proton (tıpkı kolumuz gibi) bir enerji harcıyarak elektronu döndürüyor olsaydı, bir süre sonra artık onu döndüremez hale gelirdi! Çünkü, dışardan enerji almadan, enerji harcıyarak bir iş yapmak mümkün değildir. Kolumuzla bir enerji harcıyarak taşı döndürüyoruz, çünkü, harcadığımız enerjiyi yediğimiz besinlerle falan çevreden sağlıyoruz, ama bir protonun elektronu döndürmek için böyle bir şansı yoktur!

Kendinde şey olarak mutlak-objektif bir varlığa sahip olmayan bir elektronun (yani belirli bir anda uzay-zaman içinde belirli bir konuma, hıza, momentuma, enerjiye vb. sahip olmayan bir "elektronun") gelecekte ne durumda olacağını önceden belirlemek de mümkün değildir. Belirli bir konfigürasyon uzayına yayılmış bir madde enerji alanının zamana bağımlı olmadan yaptığı bir hareketten yola çıkarak gelecek için kehanette bulunmak sözkonusu olamaz.

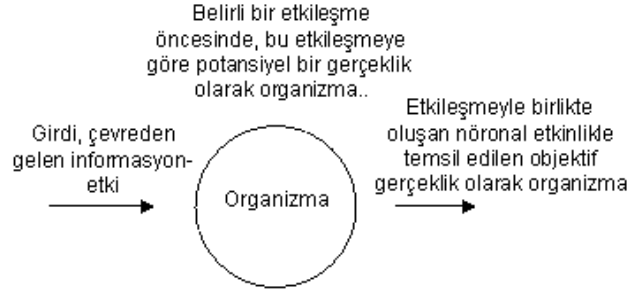
Bu durumdaki bir elektronu, Heisenberg İlkeleri çerçevesinde, objektif bir gerçeklik olarak tanımlayabilmek için, önce onunla etkileşerek, onu belirli bir anın içinde yakalayabilmemiz gerekir! Ama bu işi yaptığımız anda da, ortaya çıkan elektron, artık biz onunla etkileşmeye başlamadan önce bizden bağımsız olarak varolan "elektron" değildir! Bizimle ilişki içinde varolan-yaratılan izafi bir gerçekliktir o. Ve esas olan da budur! Çünkü, etkileşme-ölçme işlemi-bittiği an, o (yani elektron) tekrar içinde bulunduğu atalet alemine-kuantum seviyesindeki potansiyel gerçeklik haline- dönecektir. Zamana bağlı olmayan bir dünyada atalet hareketine başlayan bir elektronun gelecekteki davranışlarından bahsetmek ise abesle iştigal etmektir!.

Ama biz ne yaparız, ölçme işlemi bitince, üzerinde ölçme işlemi yaptığımız elektrona ilişkin bütün o ölçü değerlerini taşıyan bir hareket denklemi-dalga fonksiyonu-yazarız ve deriz ki, eğer gelecekte de, dalga fonksiyonu Ψ olan bu elektron üzerinde gene bir ölçme işlemi yapacak olsaydık, elde edeceğimiz değerler şu an elimizde bulunan dalga fonksiyonunun karesiyle orantılı olan muhtemel değerler olacaktı. Yani bu durumda artık tartışma, gerçekleşme ihtimali bulunan değerlerden hangilerinin mümkün olabileceği üzerine olacaktır.

Peki, elektron değilse bir insan sözkonusu olsaydı, o zaman ne diyecektik? Yani, insanların "alınlarında yazılı olan bir gelecek" var mıdır? Ya da, bir insanın belirli bir andaki durumundan yola çıkarak onun gelecekte nerede olacağına, ne yapacağına ilişkin kehanette bulunabilir miyiz?

Belirli bir anda bir insanın varlığını temsil eden nöronal etkinlik (nefs-benlik-self), o anın içinde çevreyle gerçekleşen etkileşmeye bağlı olarak oluşan bir reaksiyon modelidir. Yani o (bir insan), içinde bulunduğu uzay-zamanla birlikte, her an yeniden yaratılan izafi bir oluşumdur. Öyle "belirli bir an" diye mutlak bir zaman ve buna ilişkin mutlak bir uzay bulunmadığı için, mutlak bir benlik de sözkonusu değildir. Her an yeniden yaratılan izafi bir

benliktir gerçek olan. Bu nedenle, her anın içindeki benliğimizi temsil eden nöronal model, gerçekleşmesi ihtimal dahilinde olan nöronal etkinliklerden o anın içindeki etkileşmeye göre mümkün hale gelendir. Bu ne mi demek, şöyle düşünelim:

Belirli bir etkileşme öncesinde beynimizdeki sinaptik yapıyı, etkileşme anında aktif hale gelmesi ihtimal dahilinde olan sinapslardan oluşan potansiyel bir gerçeklik olarak düşünürsek; ancak belirli bir etkileşmedir ki, aktif hale gelmesi ihtimal dahilinde olan bu sinapslardan bir kısmının aktif hale gelmesine neden olur. Yani, aktif hale gelme olanağı bulunan sinapslardan hangilerinin aktif olacağını belirleyen, sisteme dışardan gelen girdi oluyor. Bu durumda, birçok ilişkiler-etkileşmeler- sonucunda, bir insanın çeşitli etkilere karşı vereceği bütün cevapları bir araya getirerek, aynen bir elektrona ilişkin olarak elde ettiğimiz dalga fonksiyonu gibi, sözkonusu o kişiye ilişkin olarak da onun muhtemel davranış biçimlerini ihtiva eden bir hareket denklemini çıkarmış-yani onu tanımış-oluruz. Bu bilgileri temel alarak da, onun daha sonraki ilişkilerde-süreçlerde göstereceği davranışlara ilişkin muhtemel sonuçları belirleriz. Yani, bir insanı ne kadar iyi tanırsak, onun ilerde ortaya çıkabilecek davranışlarını da o kadar önceden doğru olarak tahmin etme olanağına sahip olmuş oluruz.